Nr 34.

Ankom till riksdagens kansli den 3 juni 1921 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående lagstiftning till förebyggande av samhällsfarliga arbetsinställelser m. m.

Närvarande: herrar von Sneidern, von Sydow, Carl E. Svensson, Tjällgren, Linder, Boberg, Sigfrid Hansson, von Koch, Andersson i Knäppinge, Hagman, Magnusson i Skövde, Nilsson i Vibberbo, Carlsson i Solberga, Johanson i Stockholm, Ödström och Holmström.

Andra lagutskottet har till behandling i ett sammanhang förehaft följande inom riksdagen väckta motioner, nämligen

inom första kammaren

nr 5 av herrar *Ingeström, Sederholm, K. J. A. Gustafsson, Isak Svensson, August Johansson, Jesperson, Elof B. Andersson, Erik Andersson, Joh. Nilsson* i Skottlandshus, *Pålsson, Joh. Carlsson* i Hällsbäck, *J. B. Johansson, Frändén, S. M. Petterson, Heyman, Edw. Larson* och *Ol. Pettersson;*

nr 73 av herrar *Kvarnzelius, Carl G. Ekman, Pålsson, Hellberg, Rune, N. Alexanderson* och *Johan Olofsson;*

nr 131 av herrar *Karl Johansson* i Sölvedal, *Petrus Nilsson, Grevesmühl, Elisson, Kjellén, Bodin, K. G. Westman, Johan Johansson* i Friggeråker, *Johan Johansson* i Tväråselet, *Johan Johansson* i Kälkebo och *Ernst Svensson;*

nr 132 av herr *von Sydow;*

inom andra kammaren

nr 53 av herrar *Nilsson* i Landeryd, *Erlansson, Andersson* i Rasjön, *Carlström, Jönsson* i Fridhill, *Gustafson* i Kasenberg, *Ödström, Björkman* i Länghem, *Svensson* i Långelanda, *Jönsson* i Boa, *Norman, Öberg,*

Bengtsson i Kullen, *Olsson* i Blädinge, *Jonsson* i Mörkhult, *Pehrsson* i Bramstorp, *Olsson* i Broberg, *Carlsson* i Solberga, *Olsson* i Rösta, *Jonsson* i Hökhult, *Andersson* i Milsmaden, *Lundström, Olsson* i Berg, *Magnusson* i Skövde, *Wiklund, Osberg, Olsson* i Ramsta, *Olsson* i Hov, *Eriksson* i Överbyn, *Jonson* i Remröd, *Karlsson* i Gasabäck, *Bergström* i Bäckland, *Igel, Eriksson* i Östanfors, *Jansson* i Edsbäcken, *Holmner, Bergström* i Högsön, *Brännström, Rehn, Nilsson* i Antnäs, *Persson* i Björsbyholm, *Danielsson, Schill, Godén* i Skälby, *Hansson* i Bäck och *Bengtsson* i Norup;

nr 121 av herrar *Edén,* greve *Hamilton, Röing, Pettersson* i Södertälje, *Bäckström, Hamrin, Karlsson* i Gasabäck, *Lundström, Jansson* i Edsbäcken, *Nilson* i Örebro och *Leander;*

nr 204 av herrar *Westman* i Brobygård, *Hedlund* i Östersund, *Jonsson* i Risinge, *Johansson* i Bro, *Anderson* i Saxtorp, *Karlström* i Tjouls, *Gardell, Olsson* i Kullenbergstorp, *Larsson* i Jonsjö, *Ericson* i Oberga och *Johansson* i Brånalt;

nr 206 av herrar *Björkman* i Norrköping, *Falk, Kant, Ros, af Ekenstam, Block, Söderhielm, Pehrsson* i Göteborg, *Eriksson* i Överbyn, *Norman, Lindström* i Mörby, *Jonson* i Remröd, *Gustafson* i Kasenberg, *Holmgren, Poppius, Svensson* i Betingetorp, *Persson* i Fritorp, *Pettersson* i Bjälbo, *Gustafsson* i Örebro, *Laurén, Öberg, Fjellman, Thore, Andersson* i Storegården, *Nilsson* i Bonarp, *Olsson* i Broberg, *Larsson* i Kroken, *Brännström, Sommelius, Starbäck, Erlansson, Björkman* i Länghem, *Lithander, Thorsell* och *Sundling.*

I de likalydande motionerna nr 5 i första kammaren av herr *Ingeström* m. fl. och nr 53 i andra kammaren av herr *Nilsson* i Landeryd m. fl. hemställes, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta närmare utreda i motionerna berörda spörsmål och snarast möjligt förelägga riksdagen förslag till sådan lagstiftning och andra åtgärder i syfte att lämna jordbruket berättigat skydd mot den fara, som genom arbetsnedläggelser m. m. hotade detsamma.

I de likalydande motionerna nr 73 i första kammaren av herr *Kvarnzelius* m. fl. och nr 121 i andra kammaren av herr *Edén* m. fl. hemställes, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om skyndsam utredning angående möjligheten att genom utbyggande av nuvarande lagstiftning och genom nya lagstiftningsåtgärder i anslutning till de synpunkter, som i motionerna blivit angivna, söka förebygga s. k. samhällsfarliga arbets-

inställelser, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill denna utredning kunde föranleda.

I de likalydande motionerna nr 131 i första kammaren av herr *Karl Johansson* i Sölvedal m. fl. och nr 204 i andra kammaren av herr *Westman* i Brobygård m. fl. hemställes, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte snarast möjligt till främjande av arbetsfreden inom jordbruket framlägga förslag till en på rättvisa och billighet byggd och efter jordbrukets behov avpassad lagstiftning, som reglerade arbetsavtalet och dess rättsverkningar och därvid innehölle bestämmelser om obligatorisk medling och om varseltid, som från båda sidor skulle iakttagas vid arbetstvister, samt om obligatorisk skiljedom vid vissa rättstvister och vid sådana arbetskonflikter, från vilken sida de än framkallades, vilka vore av samhällsfarlig natur.

I herr *von Sydows* motion hemställes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om utredning angående användande av avtalsstridiga eller samhällsvådliga blockader i arbetstvister samt till riksdagen inkomma med de lagförslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

I motionen nr 206 i andra kammaren av herr *Björkman* i Norrköping m. fl. hemställes, att riksdagen måtte besluta att anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning om möjligheten att förebygga s. k. allmänfarliga arbetsnedläggelser samt förelägga riksdagen de förslag i ämnet, vartill utredningen kunde föranleda.

Beträffande de skäl, motionärerna anfört till stöd för sina berörda yrkanden, får utskottet hänvisa till motionerna.

Över motionerna har utskottet i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver begärt yttrande av socialstyrelsen. Det yttrande, som i anledning härav inkommit, finnes fogat såsom bilaga vid detta utlåtande. Utskottet tillåter sig hänvisa till detsamma.

Föregående behandling.

I överensstämmelse med av 1906 års riksdag, efter av Kungl. Maj:t framlagd proposition, fattat beslut utfärdades den 31 december 1906 lag angående medling i arbetstvister, enligt vilken lag dylik medling skulle uppdragas åt förlikningsmän, var inom sitt distrikt av riket. Härigenom togs i vårt land det första steget i syfte att på lagstiftningens väg trygga arbetsfreden. Man nöjde sig emellertid icke härmed. År 1907 tillsatte Kungl. Maj:t en kommitté för utredning av frågan om förbättrad lagstiftning rörande olika slag av arbetsavtal. På grundval av det utav

denna kommitté utförda arbete framlade Kungl. Maj:t i proposition nr 96 för 1910 års riksdag förslag till lag om kollektivavtal mellan arbetsgivare och arbetare, lag om särskild domstol i vissa arbetstvister samt lag om vissa arbetsavtal jämte åtskilliga därmed sammanhängande mindre lagändringsförslag. I fråga om lagen angående medling i arbetstvister avsåg propositionen allenast en rent formell ändring av då gällande lagens 2 §, men det särskilda utskott, till vilket propositionen av riksdagen hänvisades, tillstyrkte utan meningsskiljaktighet ett förslag av enskild motionär om vidgad befogenhet för förlikningsmännen och om inrättande av en särskild förlikningskommission såsom andra instans för behandling av tvister rörande kollektivavtal. Utskottets majoritet gjorde emellertid förslagets godkännande beroende av, att de samtidigt framlagda förslagen till lagar om kollektivavtal och om arbetsdomstol jämväl bleve antagna, medan en minoritet från andra kammaren yrkade på förslagets godkännande oberoende av dylikt sammanhang. Ändringarna i lagen angående medling i arbetstvister antogos av första kammaren blott under den av utskottet föreslagna förutsättning, medan andra kammaren antog lagen utan sådant förbehåll. Då kamrarna jämväl i andra delar av propositionen stannat vid olika beslut, avgav särskilda utskottet ett sammanjämkningsförslag, som antogs av första kammaren, men avslogs av andra kammaren. Samtliga lagförslagen och således jämväl ändringarna i medlingslagen hade därmed förfallit.

År 1911 framlade Kungl. Maj:t ånyo för riksdagen förslag till lag om kollektivavtal mellan arbetsgivare och arbetare, lag om särskild domstol i vissa arbetstvister och lag om vissa arbetsavtal samt dessutom förslag till lag om vissa arbetstvister jämte några i sammanhang därmed stående lagändringsförslag. Dessa lagförslag skilde sig i flera viktiga avseenden från de av Kungl. Maj:t för 1910 års riksdag i samma ämne framlagda förslagen. Sålunda hade bland annat upptagits det av särskilda utskottet vid sistnämnda riksdag tillstyrkta förslaget om påbyggnad av medlingsinstitutionen i enlighet med den då väckta motionen. Kamrarna vidhöllo emellertid sina ståndpunkter i förevarande del från år 1910 och samtliga förslagen föllo således jämväl vid 1911 års riksdag.

Sedan Kungl. Maj:t den 18 juni 1915 uppdragit åt socialstyrelsen att verkställa undersökning, huruvida och i vad mån åtgärder, särskilt på lagstiftningens väg, i syfte att på verksamt sätt befrämja arbetsfreden kunde åstadkommas, ävensom att skyndsamt inkomma med yttrande angående resultatet av den sålunda anbefallda undersökningen, avgav socialstyrelsen den 13 juli 1916 utlåtande med förslag till lag

om vissa åtgärder till främjande av arbetsfred, upptagande dels vissa bestämmelser om arbetsavtal och kollektivavtal, dels ändrade regler om förlikningsväsendet, dels särskilda föreskrifter om villkor för arbetsinställelser, dels ock bestämmelser om lokala arbetsdomare och om upprättande av en särskild domstol i vissa arbetstvister. På grund av den djupt gående meningsskiljaktighet mellan arbetare och arbetsgivare beträffande lagförslaget, som särskilt i inkomna yttranden kommit till synes, fann emellertid Kungl. Maj:t socialstyrelsens betänkande icke böra föranleda något förslag till riksdagen. De delar av socialstyrelsens förslag, som innefattade bestämmelser om medlingsmyndigheter och deras verksamhet, lades emellertid sedermera till grund för Kungl. Maj:ts proposition nr 155 till 1920 års riksdag angående dels ny lag om medling i arbetstvister, dels lag om central skiljenämnd för vissa arbetstvister, dels ock lag om särskilda skiljedomare i arbetstvister, vilka förslag i huvudsaklig överensstämmelse med propositionen antogos av riksdagen samt trädde i kraft den 1 juli 1920.

Utskottet.

Lagstiftningsmakten i vårt land har hittills intagit den ståndpunkten att ej till arbetsfredens bevarande forcera fram en lagstiftning emot de närmast intresserade parternas önskningar. Även för framtiden är givetvis av vikt, att på arbetslagstiftningens område söka vinna parternas förtroende för de förslag som framläggas.

Emellertid får ej förbises, att verkningarna av upprepade arbetsstrider sträcka sig vida utöver de däri engagerade parterna, varför lagstiftningsmakten, som har att bevaka allas gemensamma intressen, ej kan ställa sig likgiltig inför pågående maktstrider. En uppfattning om en statsmaktens skyldighet att endast vid parternas gemensamma önskan ingripa genom medling eller avkunnande av skiljedom kan utskottet ej dela. En dylik passiv hållning kan tvärtom endast rättfärdigas genom övertygande bevis för att arbetsfreden på så sätt minst äventyras. Vad som ytterst varit en bidragande orsak till lagstiftningens hittillsvarande passivitet, har varit hänsynen till den inom stora befolkningsskikt rådande misstron till dess opartiskhet. En genomförd demokratiserings inverkan på lagstiftningsmaktens utövning bör emellertid vara ägnad att så småningom skingra denna misstro. Härigenom beredes vägen för genomförandet av en rättsordning även på detta viktiga område av samhällslivet.

I andra lagutskottets utlåtande över ovan omnämnda proposition nr 155 till 1920 års riksdag uttalade utskottet den förhoppningen, »att Kungl. Maj:t, så snart i framtiden en fastare rättsuppfattning på ifråga-

varande område bildats, måtte vidtaga åtgärder för att sådan rättsuppfattning i största möjliga omfattning fastslås genom lag, på det att arbetsfreden därigenom må effektivt främjas». Huruvida förutsättningarna för lagstiftningsåtgärder till arbetsfredens bevarande sedan förra året ökats torde vara svårt att avgöra, men missförhållanden av den art, som påpekas i den av herr von Sydow väckta motionen, kunna ej undgå att ånyo draga uppmärksamheten till spörsmålet ifråga. Utskottet delar socialstyrelsens uppfattning, att i varje fall en undersökning av blockadsystemet och dess oarter för att erhålla material till ett opartiskt omdöme om dessa företeelser skulle vara gagnelig. Inom utskottet har gjorts gällande, att det erkända missbruket av blockadvapnet å arbetaresidan skulle på arbetsgivaresidan hava sin motsvarighet i ett på missbruk av fört arbetarregister och s. k. »svarta listor» tillämpat bojkottssystem mot vissa arbetare. Utskottet, som saknar material för bedömande av riktigheten av detta påstående, finner påtagligt, att en opartisk undersökning av illojala stridsmetoder bör omfatta sådana, utövade vare sig av arbetsgivarna eller av arbetarna. Svårigheterna att från en opartisk undersökning av rådande missförhållanden komma fram till gagnande lagstiftningsåtgärder emot desamma inser utskottet i likhet med socialstyrelsen till fullo. Inom utskottet har emellertid anförts, att dansk lagstiftning i förevarande avseende skulle kunna vara vägledande för motsvarande svensk lagstiftning. Då i socialstyrelsens utlåtande den danska lagstiftningen ej omnämnes i den i utlåtandet lämnade redogörelsen för utländsk rätt, vill utskottet erinra om Danmarks »Lov om den faste Voldgiftsret» av den 4 oktober 1919. Enligt denna lag finnes inrättad en ständig skiljedomstol, som har att handlägga frågor om överträdelser av den mellan de centrala danska arbetare- och arbetsgivareorgansationerna träffade överenskommelsen av den 5 september 1899 ävensom talan om behörigheten av utbruten lockout, strejk eller blockad. Skiljedomstolen avgör huruvida den handling, som legat till grund för käromålet, är stridande mot träffat avtal eller huruvida det beslut, varom saken rör sig, såsom avtalsstridigt är ogiltigt.

Utan att vilja uttala något förhandsomdöme, anser utskottet den givna anvisningen vara förtjänt av att bliva närmare prövad.

De svårigheter, som möta vid genomförandet av en lagstiftning till arbetsfredens bevarande på hela det industriella området och som fullt genomförd i enlighet med socialstyrelsens uppfattning torde tarva en fullständig förenings- och avtalslagstiftning, bör enligt utskottets förmenande ej hindra att till ingående prövning upptages frågan om åtgärder på vissa speciella arbetsområden, där förhållandena gestalta

sig avsevärt olika mot dem, som äro förhärskande inom industrien i allmänhet. Sådana områden äro särskilt de av motionärerna berörda statliga och kommunala företagen, såsom transportväsendet, samhällenas förseende med vatten, gas och elektrisk kraft, brandväsendet m. m. ävensom jordbruket. Utskottet finner önskvärt, att försök till lagstiftning på dessa områden göres, varigenom även — om försöken utfalla tillfredsställande — en grund vinnes för rättsordningens vidare utbyggande.

Vad beträffar de kommunala företagen, från vilka motionärerna hämtat flertalet av exempel för ådagaläggandet av faran av samhällsskadliga arbetsinställelser, lämnar utlandet exempel på lagstiftning eller försök till lagstiftning, som böra uppmärksammas. Då på dessa områden driftens oavbrutna fortgång måste upprätthållas, fordras det för att full effektivitet skall ernås, en lagstiftning, som tryggar arbetsfreden jämväl *utöver* avtalstiden. Detta förutsätter lönevillkorens fastställande genom obligatorisk skiljedom. I händelse man ej kan komma så långt, återstår förhandlingsordning, varseltid och obligatorisk medling. Frågan, huruvida en lagstiftning till förhindrande eller försvårande av samhällsfarliga arbetsinställelser kan låta sig göra på för det allmänna särskilt viktiga arbetsområden utöver de i egentlig mening samhälleliga företagen, bör även uppmärksammas.

Vad åter arbetsinställelser vid jordbruket beträffar anser utskottet, att uppmärksamheten härvidlag bör inriktas på förhindrandet av driftsavbrott under kontraktstiden. I motsats till vad fallet är inom industrien hava jordbrukets arbetsgivare intet intresse av att under avtalstiden kunna etablera lockout. Under senare tider ingångna avtal vid jordbruket förutsätta även, att intet slag av arbetsinställelse får förekomma under avtalstiden. För lagstiftningen återstår att i någon form sanktionera och garantera dessa parternas frivilliga överenskommelser. För avtalslagstiftning på industriens område hava de svåraste stötestenarna varit att åstadkomma enighet rörande omfattningen av arbetsfreden under avtalstiden samt formen och omfattningen av parternas skadeståndsskyldighet vid avtalsbrott. Den förra av dessa frågor synes utskottet ej behöva innebära några svårigheter för jordbrukets del, då principiell enighet mellan parterna synes föreligga därom, att fullständig arbetsfred under avtalstiden bör råda. Skadeståndsfrågan innebär däremot givetvis vanskligheter. För undvikande av varje missförstånd vill utskottet understryka, att kriminellt ansvar för brytande av de civilrättsliga arbetsavtalen givetvis måste vara uteslutet. Att kriminella handlingar i samband med arbetsinställelser däremot straffas enligt all-

män lag är en sak för sig. Sålunda har straff för djurplågeri ådömts deltagare i mjölkningsstrejk.

Frågan om arbetsfreden på jordbrukets område bör beaktas i samband med behandlingen av riksdagens på utskottets hemställan gjorda begäran om modern avtalslagstiftning till ersättande av den föråldrade tjänstehjonsstadgan. Utskottet vill erinra, hurusom i motiveringen till denna riksdagsskrivelse framhållits, att en avtalslagstiftning på jordbrukets område bör kunna åstadkommas utan sammankoppling med den ännu mera svårlösta frågan om avtalslagstiftning inom industrien.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen i anledning av motionerna I: 5, 73, 131 och 132 samt II: 53, 121, 204 och 206 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t, med beaktande av vad ovan anförts, måtte till prövning upptaga, huruvida åtgärder till arbetsfredens bevarande, utöver vad redan vidtagits, ytterligare kunna företagas samt för riksdagen framlägga de förslag, som härav må föranledas.

Stockholm den 2 juni 1921.

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL VON SNEIDERN.

Reservation

av herrar *C. E. Svensson, Linder, Sigfrid Hansson, Hagman, Johanson* i Stockholm och *Holmström,* vilka anfört följande:

Som ett allmänt omdöme om de föreliggande motionerna torde kunna sägas, att de grunda sig på en oriktig föreställning om förhållandena på den svenska arbetsmarknaden och en benägenhet att generalisera vissa enstaka, av det abnorma tillståndet under krisåren föranledda händelser. Motionärerna synas vilja göra gällande, att vårt land befunnit eller befinner sig i ett särskilt svårt nödläge sett ur arbetsrättslig synpunkt och att exceptionella åtgärder äro av behovet påkallade för att förebygga och förhindra avtalsstridiga, samhällsvådliga och allmänfarliga arbetskonflikter. En var, som vill bedöma denna sak objektivt, torde emellertid nödgas erkänna, att vårt land i stort sett varit förskonat från konflikter av detta slag, och att det, tack vare ett på sunda rättsgrundsatser fotat organisationsväsende och ett till detta smidigt anpassat förliknings- och skiljenämndsinstitut, icke hotas av en ur samhällets synpunkt ogynnsam utveckling på detta område. De avtalsstridiga arbetskonflikterna ha utgjort rena undantag, ofta direkt föranledda av det av krisen skapade nödläget, och ifråga om de samhällsvådliga eller allmänfarliga arbetskonflikterna måste man, för att citera en av motionerna, konstatera, att de »åtminstone intill sista tiden varit relativt taget sällan förekommande».

Någon bärande saklig grund finns alltså icke för den opinionsyttring, som kommit till uttryck i de av motionärerna framställda yrkandena på lagstiftningsåtgärder. Redan av den anledningen ha vi funnit, att motionerna icke böra föranleda någon riksdagens åtgärd.

Härtill kommer, att i motionerna överhuvudtaget icke givits några vägledande riktlinjer för en eventuell lagstiftning på detta område, vilket omöjliggör ett bedömande av konsekvenserna av ett bifall till de i motionerna framställda yrkandena. Detta gäller särskilt herr von Sydows motion, där icke ens en antydan gjorts i detta hänseende. I t. ex. de av herrar Kvarnzelius m. fl. och Edén m. fl. väckta motionerna har man visserligen hänvisat till vissa i utlandet vidtagna eller ifrågasatta åtgärder, men vid en närmare granskning av dessa anvis-

ningar kan man icke undgå att konstatera, att ifrågavarande åtgärder så gott som undantagslöst visat sig resultatlösa eller rent av skadliga med hänsyn till arbetsrättens sunda utveckling och de intressen, som man avsett att skydda. Det torde hävidlag vara tillräckligt att erinra om de erfarenheter, som gjorts i Australien och Norge.

Socialstyrelsen har också i sitt yttrande över motionerna nödgats giva uttryck åt en synnerligen pessimistisk uppfattning angående möjligheterna att på lagstiftningens väg förhindra konflikter av det slag, varom motionärerna orda. Den framhåller sålunda med tanke på herr von Sydows motion, att utsikter ej synas förefinnas för genomförande på lagstiftningens väg av några allmänt verkande åtgärder emot användandet av avtalsstridiga eller samhällsvådliga blockader i arbetstvister. Med hänsyn till de i utlandet gjorda erfarenheterna understryker socialstyrelsen, att en lagstiftning angående organisationers och avtals rättsliga ställning måste utgöra grundvalen för lagstiftningsåtgärder av den art, som nu ifrågasättes, men den ställer sig å andra sidan tveksam, huruvida det kan anses påkallat eller lämpligt att nu ånyo upptaga berörda spörsmål i hela dess vidd till omprövning. Förutsättningarna för ett dylikt omfattande lagstiftningsförsök anser styrelsen icke föreligga och erinrar om behandlingen av detta ärende vid 1910 och 1911 års riksdagar samt det förslag angående lag om arbetsfred, som styrelsen utarbetade år 1916.

Svårigheterna ifråga om lagstiftning rörande arbetsförhållandena vid s. k. allmänviktiga företag och vid jordbruket har styrelsen fäst uppmärksamheten vid med sitt uttalande, att »i varje fall lärer det varken för de allmänviktiga enskilda företagens del eller för jordbruket bliva i längden gagneligt att under särskilt bindande former reglera anställningens art utan att på samma gång sörja för möjlighet till ett rättvist avvägande av löne- och arbetsvillkoren».

Med detta uttalande har socialstyrelsen pekat på de ofrånkomliga konsekvenserna av en lagstiftning av det slag, som flertalet av motionärerna synas ha tänkt sig. Men man måste fråga sig: finnas de nödiga förutsättningarna för en sådan ekonomisk tvångslagstiftning, vars verkningar svårligen kunna på förhand överskådas? Kan det vara möjligt att genomföra en sådan lagstiftning, som säkerligen ingen av de direkt intresserade parterna är benägna att lämna sin medverkan till? Kan det vara klokt att på detta sätt ingripa på ett område, där förhållandena hittills utan större olägenheter för samhällsintresset reglerats genom fria förhandlingar och fria överenskommelser?

Genom att successivt utbygga det frivilliga förliknings- och skilje-

nämndsinstitutet ha statsmakterna på ett verksamt sätt främjat arbetsrättens utveckling i vårt land. Samhällsintresset gagnas utan tvivel bäst, om utvecklingen utan onödiga tvångsåtgärder får fortskrida på den vägen. Ett stöd för denna uppfattning lämna icke minst de erfarenheter, som gjorts i Australien, där man, efter att under årtionden ha fåfängt experimenterat med tvångslagar på detta område, funnit klokheten och samhällsintresset bjuda en övergång till ett friare förhållande på kollektivavtalets grund.

I anslutning till vad vi här anfört, få vi alltså hemställa,

att motionerna nr 5, 73, 131 och 132 i första kammaren samt nr 53, 121, 204 och 206 i andra kammaren icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Bilaga.

Till riksdagens andra lagutskott.

Genom nådigt beslut den 11 februari 1921 har Kungl. Maj:t anbefallt socialstyrelsen att avgiva och till riksdagens andra lagutskott överlämna yttrande över följande *dels* inom första kammaren väckta motioner, nämligen nr 5, angående förslag till lagstiftning och andra åtgärder i syfte att skydda jordbruket mot den fara, som genom arbetsnedläggelser m. m. hotar detsamma, nr 73, om åvägabringande av utredning och förslag angående åtgärder till förebyggande av s. k. samhällsfarliga arbetsinställelser, nr 131, om åvägabringande av lagbestämmelser rörande arbetsavtalet inom jordbruket och dess rättsverkningar och nr 132, om åvägabringande av utredning och lagförslag rörande användande av avtalsstridiga eller samhällsvådliga blockader i arbetstvister, *dels och* inom andra kammaren väckta motioner, nämligen nr 53, om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om beredande av berättigat skydd för jordbruket mot arbetsnedläggelser m. m., nr 121, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående lagstiftning till förebyggande av samhällsfarliga arbetsinställelser, nr 204, om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om lagstiftning angående arbetsavtalet inom jordbruket och dess rättsverkningar, samt nr 206, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag om möjligheten att förebygga s. k. allmänfarliga arbetsnedläggelser.

Till fullgörande av det av Kungl. Maj:t sålunda lämnade uppdraget får socialstyrelsen anföra följande.

Spörsmålet om lämpliga åtgärder för att verksamt främja arbetsfreden har alltsedan år 1887 vid upprepade tillfällen framförts i riksdagen och efter framställningar från denna varit föremål för utredningar av myndigheter eller av särskilda av Kungl. Maj:t tillkallade sakkunniga. En för ändamålet tillsatt kommitté avgav sålunda år 1901 utlåtande med förslag till inrättande av förliknings- och skiljenämnder i arbetstvister, vilket förslag efter vissa omarbetningar förelades 1903 års riksdag. Förslaget godkändes icke men blev, efter ytterligare granskning av tillkallade sakkunniga, i delvis omarbetat skick förelagt 1906 års riksdag, som antog detsamma med en mindre ändring. Den 31 december 1906 utfärdades i överensstämmelse härmed lagen angående medling i arbetstvister.

Följande år tillsatte Kungl. Maj:t en kommitté för utredning av frågan om förbättrad lagstiftning rörande olika slag av arbetsavtal. På grundval av kommitténs utredningar framlade Kungl. Maj:t för 1910 års riksdag förslag till lag om kollektivavtal mellan arbetsgivare och arbetare, lag om särskild domstol i vissa arbetstvister samt lag om vissa arbetsavtal jämte åtskilliga därmed sammanhängande mindre lagändringsförslag. Det omfattande lagkomplexet, som i vissa delar godkändes, förföll emellertid i sin helhet på grund av kamrarnas skiljaktiga beslut.

Vid följande års riksdag framlades ånyo förslag till lag om kollektivavtal, lag om särskild domstol i vissa arbetstvister och om vissa arbetsavtal samt dess-

utom lag om vissa arbetstvister jämte i sammanhang därmed stående förslag till lagändringar, vilka lagförslag i flera avseenden skilde sig från de vid föregående riksdag framlagda. Genom kamrarnas skiljaktiga beslut i frågan i dess helhet föll densamma även denna gång.

Genom Kungl. Maj:ts beslut den 18 juni 1915 uppdrogs åt socialstyrelsen att verkställa undersökning, huruvida och i vad mån åtgärder, särskilt på lagstiftningens väg i syfte att på verksamt sätt befrämja arbetsfreden kunde åstadkommas. Såsom resultat av utredningen avgav styrelsen den 13 juli 1916 till Kungl. Maj:t utlåtande med förslag till lag om vissa åtgärder till främjande av arbetsfred, upptagande dels vissa bestämmelser om arbetsavtal och kollektivavtal, dels ändrade regler om förlikningsväsendet, dels särskilda föreskrifter om villkor för arbetsinställelser, dels slutligen bestämmelser om lokala arbetsdomare och om upprättande av en särskild domstol i vissa arbetstvister. Vid förslagets utarbetande hade styrelsen i de delar, som särskilt berörde avtalslagstiftning och föreskrifter om villkor för arbetsinställelser, sökt ledning i de olika uppfattningar, som härvidlag gjort sig gällande inom riksdagens kamrar vid behandlingen av förslagen till avtalslagstiftning åren 1910 och 1911, ävensom i övrigt sökt anpassa förslaget efter de erfarenheter, som vunnits under förlikningsinstitutionens verksamhet.

Sedan det emellertid av inkomna yttranden från åtskilliga myndigheter och korporationer framgått, att en dylik lagstiftning icke vann gillande inom de närmast intresserade kretsarna, fann Kungl. Maj:t styrelsens betänkande icke böra föranleda något förslag till riksdagen. De delar av förslaget, som innefattade bestämmelser om medlingsmyndigheter och deras verksamhet, lades sedermera till grund för en Kungl. Maj:ts proposition till 1920 års riksdag angående ny lag om medling i arbetstvister jämte tvenne lagar, om central skiljenämnd för vissa arbetstvister och om särskilda skiljedomare i arbetstvister, vilka förslag i huvudsaklig överensstämmelse med propositionen antogos av riksdagen samt trädde i kraft den 1 juli 1920.

Den nu senast antagna medlingslagen innefattar som bekant vissa ändringar av 1906 års lag, åsyftande att giva förlikningsinstitutionen större smidighet och effektivitet. Bland annat har införts stadgande om skyldighet för de tvistande att efterkomma förlikningsmans kallelse till förhandling. Genom inrättande av en central skiljenämnd samt genom förordnandet av särskilda skiljedomare i arbetstvister har man sökt underlätta och befrämja utvecklingen av det frivilliga skiljedomsväsendet ifråga om arbetstvister av rättslig innebörd. Under den korta tid, de nya institutionerna fungerat har givetvis ej någon avsevärd erfarenhet kunnat vinnas rörande deras verksamhet, men det synes dock styrelsen, som om man borde kunna förvänta, att den nu genomförda lagstiftningen skall visa sig ägnad att för framtiden på ett mera verksamt sätt än hittills bidraga till såväl förebyggande av arbetsinställelser som ett skyndsamt biläggande av utbrutna sådana.

I de nu föreliggande motionerna förordas lagstiftningsåtgärder till mera effektivt förebyggande av arbetsnedläggelser inom vissa speciella verksamhetsområden, där olägenheterna därav äro särskilt kännbara för samhället, nämligen vid verk och arbeten av allmännyttig natur, såsom kommunikationsanstalter, gas-, elektricitets- och vattenverk, renhållningsverk, sjukvårdsinrättningar, brandväsendet m. m. Motionärerna betona den omedelbara störning i samhällsfunktionernas gilla gång, som inställande av arbetet på sådana områden vållar samt framhålla, att beträffande dylika företag, vilka i mycket stor utsträckning drivas av staten eller

kommuner, alla medborgare efter samhällets nu genomförda demokratisering hava möjlighet att utöva behörigt inflytande på med arbetsförhållandenas reglering sammanhängande åtgärder. Det borde sålunda finnas förutsättning för att ett ingripande från lagstiftarens sida till förhindrande av arbetsnedläggelse på dessa områden komme att stödjas av en allmän opinion. Vidare framhålles, hurusom behovet av skyddsmedel mot arbetsinställelser på jordbrukets område på sista tiden gjort sig starkt gällande. De senaste årens arbetskonflikter inom lantbruket, vilka vid större omfattning allvarligt kunna äventyra livsmedelsförsörjningen, hava ådagalagt, att särskilda åtgärder härvidlag kunna anses påkallade. Slutligen föreslås i en motion, nr 132, med anförande av exempel på förekomsten av så kallade okynnesblokader utredning angående användande av avtalsstridiga eller samhällsvådliga blockader i arbetstvister.

Då i samtliga motioner föreslås utredningar rörande vissa speciella arbetsområden eller särskilda slag av arbetsinställelser har socialstyrelsen sökt inhämta upplysningar rörande förekomsten i främmande länder av lagstiftning uti ifrågavarande avseenden, varvid givetvis jämväl beaktats andra åtgärder till tryggande av arbetsfreden. Någon närmare undersökning har emellertid icke kunnat åvägabringas, utan kan här endast lämnas en kortfattad översikt över en del viktigare lagar eller lagförslag.

Uppgifter om särskilda åtgärder till förhindrande av arbetsinställelser vid s. k allmännyttiga företag föreligga från flera länder. Sådana åtgärder synas emellertid ofta vara av mera tillfällig natur, vidtagna i avsikt att under kristiden säkerställa driften inom vissa för samhället särskilt viktiga arbetsområden. I främsta rummet märkes härvid lagstiftning i de krigförande länderna beträffande krigsindustrien, exempelvis ammunitionslagarna i England (1915—1917), men även i neutrala länder har lagstiftningen, under trycket av de onormala förhållandena på arbetsmarknaden, i många fall inriktas speciellt på förhindrandet av arbetsnedläggelser vid företag av allmännyttig karaktär. I vårt grannland Norge infördes sålunda genom lov om tvungen voldgift den 9 juni 1916, vilken lag antogs såsom en tillfällig åtgärd och numera (1921) upphört att gälla, obligatorisk skiljedom i för samhället farliga konflikter. Innebörden av begreppet samhällsfarlig var icke fastslagen i lagen, utan hade man överlämnat åt Konungen att i inträffande fall avgöra, huruvida konflikten skulle betraktas såsom samhällsfarlig eller icke. Fann Konungen en tvist mellan en fackförening och en arbetsgivare eller arbetsgivareförening angående arbets- eller lönevillkor eller andra arbetsförhållanden utgöra en fara för betydande samhällsintressen, kunde han besluta tvistens avgörande genom skiljedom samt förbjuda igångsättandet eller fortsättandet av arbetsinställelse i anledning av tvisten. För brott mot sådant förbud stadgades böter från 5 till 25,000 kronor.

En liknande anordning hade intagits i ett förslag till lag om medling i arbetstvister i Finland (1920). Därest vid förhandlingar inför förlikningsman enighet icke kunnat vinnas och frivillig överenskommelse icke träffats om att låta tvisten avgöras av skiljenämnd, skulle regeringen, om tvisten berörde sådana arbetsområden, att en eventuell arbetsinställelse kunde skada det allmännas intressen, äga att efter socialstyrelsens hörande förordna om tvistens hänskjutande till en för tillfället utsedd skiljedomstol, vars utslag vore bindande för parterna.

I Frankrike föreligger i parlamentet ett lagförslag som jämte föreskrifter angående medlings- och skiljedomsförfarande vid arbetskonflikter i allmänhet, tagit

särskilt sikte på s. k. allmänfarliga arbetsinställelser. Efter förhandlingar mellan parterna samt inför de officiella förlikningsinstitutionerna (kommittéer) går saken till obligatorisk skiljedom i fråga om företag, vilkas avstannande ansetts innebära en fara för statens existens, befolkningens hälsa eller landets ekonomiska eller sociala liv, nämligen: järn- och spårvägar samt övriga kommunikationsanstalter till lands, till sjöss eller å inre vattenfarleder, gas- och elektricitetsverk, kolgruvor, företag för distribution av vatten, ljus eller elektrisk drivkraft, sjukvårdsinrättningar samt begravningsbyråer och renhållningsverk i städer med över 25,000 invånare. Arbetsinställelse får icke äga rum under den tid skiljedomsförfarande pågår. Överträdelse häremot belägges enligt förslaget med böter upp till 20,000 francs för anstiftaren eller med fängelsestraff. Regeringen tillägges därjämte befogenhet att i händelse av arbetsinställelse beslagtaga lokaler och material samt i övrigt tillgripa alla åtgärder, som äro nödvändiga för driftens upprätthållande. De allmännyttiga företagen skola i allmänhet ställas under regeringens överinseende så till vida, att därstädes gällande arbets- och lönevillkor skola underställas vederbörande minister för godkännande.

Enligt den tyska riksförfattningen äger rikspresidenten att förbjuda arbetsinställelse vid vissa företag, därest härigenom den allmänna ordningen och säkerheten äventyras. I enlighet härmed utfärdade rikspresidenten i november 1920 med anledning av elektricitetsarbetarnas strejk i Berlin en förordning angående strejkrätten, vari förbjöds tillgripande av arbetsinställelse vid sådana företag, som förse befolkningen med gas, vatten eller elektricitet, med mindre en skiljenämnd först fällt utslag och efter utslagets förkunnande minst tre dagar förgått. Den som i strid med förordningen uppfordrar till arbetsnedläggelse eller vid genomförandet av sådan skadar maskiner eller anläggningar, så att upprätthållandet av driften omöjliggöres eller försvåras, kan straffas med fängelse eller böter intill 15,000 mark. Förordningen och strejkförbudet vid gas-, elektricitets- och vattenverken har genom riksdagens beslut förklarats förbliva gällande, till dess riksdagen hunnit besluta en särskild lag i hela frågan om medling och skiljedom i arbetstvister. Ett förslag till sådan lag förberedes inom riksregeringen, vilket bland annat lär föreskriva att innan arbetsinställelse får företagas, förlikningsnämnd skall anlitas och antingen ha åstadkommit enighet mellan parterna eller själv fällt ett utslag i tvisten. Utslag är ej bindande för parterna, men lockout eller strejk får tillgripas först sedan efter företagen hemlig votering arbetsinställelsen beslutats med minst $^2/_3$ majoritet. Därest arbetsinställelsen skulle medföra fara för befolkningens hälsa eller försörjning, får den icke påbörjas, förrän en vecka förflutit, sedan beslutet därom meddelats förvaltningsmyndigheterna.

Bland åtgärder i syfte att förhindra vissa slag av arbetsinställelser, torde även böra omnämnas, att i Förenta Staterna helt nyligen framkommit ett lagförslag — antaget av senaten — som går ut på förhindrande av arbetsinställelser inom transportväsendet. Varje försök till avsiktligt hämmande av den mellanstatliga handeln, vare sig detta sker genom muntlig eller skriftlig agitation. genom att arbetsvilliga avhållas från anställning eller genom åtgärder av vad slag det vara må i avsikt att bringa transportmedlen ur funktion, förbjudes uti förslaget.

Synnerligen rigorösa straffbestämmelser stadgas för brott mot lagen, nämligen böter från 10 till 15,000 dollars eller fängelse från 10 till 15 år eller bäggedera.

Av utländsk lagstiftning under de senaste åren angående arbetskonflikters

biläggande och förebyggande i allmänhet erbjuder den australiska mycket av intresse. I Australien infördes som bekant redan i slutet av förra århundradet obligatorisk skiljedom i arbetstvister i flera stater. Sedermera avlöstes detta system i allmänhet av lönenämndsinstitutioner, vilka liksom skiljedomsförfarandet åsyftade tvångsreglering av de industriella arbetsvillkoren. På senaste tiden har en återgång skett så till vida, att vissa stater ånyo upptagit skiljedomslagstiftningen men i förbindelse med lönenämndssystemet, varvid straffbestämmelser införts till förhindrande av arbetsinställelser. Dylika bestämmelser innehöllos ej i den rena lönenämndslagstiftningen. Kombinationen av lönenämnder, vilka i första hand blivit medlande institutioner, och skiljedomsförfarande synes böra medföra en mera mjuk och varsam handläggning av tvistefrågor än skiljedomssystemet enbart. Även i den australiska förbundslagstiftningen, som redan år 1904 genomförde obligatorisk skiljedom, har numera det renodlade skiljedomssystemet ersatts med ett kombinerat system av medling och skiljedom, som avser att åstadkomma smidigare former för biläggande av arbetstvister, än som stått till buds genom den förut gällande skiljedomslagstiftningen. I september 1920 antogs av förbundsparlamentet en *lag om arbetsfred inom industrien*, enligt vilken skola tillsättas fyra organ, nämligen ett förbundsråd samt distriktsråd, specialdomstolar och lokala nämnder, bestående av lika antal arbetsgivare- och arbetarerepresentanter jämte en ordförande, som väljes av de övriga ledamöterna eller, om dessa icke kunna enas, utses av generalguvernören. Förbunds- och distriktsråden hava i främsta rummet till uppgift att söka förebygga arbetstvister och skola för detta ändamål föranstalta om utredningar samt avgiva betänkanden och yttranden rörande frågor, som avse arbetsförhållanden inom industrien. Skulle trots dessa förebyggande åtgärder öppen konflikt utbryta eller hota att uppkomma, kan densamma hänskjutas till avgörande av specialdomstolar eller lokala nämnder, vilkas beslut äro bindande för parterna.

Den engelska arbetslagstiftningen synes i viss mån följa samma utvecklingslinjer som den australiska. Statlig reglering av arbetslöner, som i England förekommit alltsedan 1909 års lag om lönenämnder och till en början var begränsad till s. k. »utsvettade» yrken, har under de senaste åren tagit en högst betydande omfattning, så att praktiskt taget större delen av det engelska näringslivet torde ha rönt påverkan därav. Vid krigets upphörande genomfördes vidare till skydd mot lönenedpressning under den period av arbetslöshet, som då kunde väntas, en *lag om tillfällig reglering av arbetslöner* (1918), sedermera med vissa förändringar prolongerad i november 1919 (Industrial Courts Act). Enligt sistnämnda lag skall en permanent skiljedomstol upprättas jämte särskilda undersökningsdomstolar för verkställande av utredning vid vissa större arbetskonflikter, speciellt sådana av allmänfarlig karaktär. Anlitande av skiljedomsförfarande för tvisters lösning är emellertid beroende av parternas fria vilja.

En liknande anordning med en lönekommission samt vid dess sida lönenämnder för olika näringsgrenar och yrken har även förslagsvis varit under behandling i Schweiz (lagförslaget antogs av förbundsförsamlingen 1919, men förkastades vid referendum med obetydlig röstövervikt). Lönekommissionen och lönenämnderna skulle i första hand fastställa minimilöner för vissa arbetargrupper — lagens tillämpningsområde var till en början avsett att omfatta industrier, där organisationsförhållandena voro föga utvecklade — men därjämte efter uppdrag av förbundsförsamlingen utfärda andra mera detaljerade lönebestämmelser. Arbetsinställelse för

genomförande av ändringar i arbetsvillkoren skulle icke få företagas under den tid, då i lagen föreskriven procedur för reglering av arbetsförhållandena påginge eller enligt lagen fastställda lönebestämmelser ägde tillämpning.

Sistnämnda stadgande tar särskilt sikte på önskvärdheten av att, innan arbetsnedläggelse tillgripes, tillräckligt rådrum beredes för allvarligt övervägande av alla möjligheter att med undvikande av öppen konflikt ernå överenskommelse. Dylika föreskrifter förekomma även i en del andra fall. Den norska medlingslagen (1915) ger sålunda riksförlikningsmannen befogenhet att, såvida han finner, att arbetsinställelse skulle på grund av företagets art eller sitt omfång kunna skada allmänna intressen, förbjuda arbetets nedläggande, innan den i lagen föreskrivna medlingsproceduren avslutats.

I detta sammanhang torde även böra omnämnas, att, till förebyggande av de skadliga verkningar, som samhällsfarliga arbetsnedläggelser kunna medföra, i vissa länder vidtagits särskilda organisativa åtgärder för utförande av för befolkningens livsbehov oundgängliga arbeten.

Av vad ovan anförts framgår, att ett starkt intresse gjort sig gällande i en del andra länder under de senaste åren för att på lagstiftningens väg söka förhindra arbetsnedläggelser, speciellt sådana av samhällsfarlig art. Någon närmare kännedom om verkningarna av dessa åtgärder, vilka i många fall torde befinna sig på experimentets stadium, föreligger emellertid icke. En närmare undersökning av sådan lagstiftning, dess tillämpning och resultat vore givetvis av största vikt för bedömande av frågan om lämpligheten av att i vårt land införa likartad lagstiftning. Det torde emellertid redan nu kunna konstateras att, där statsmakterna sökt sträcka sin medverkan vid tvisters lösande längre än till en rent medlande verksamhet, de haft att utgå från en redan befintlig eller samtidigt genomförd lagstiftning angående förenings- och avtalsväsendet. Man har sålunda i utlandet, där ej redan tidigare en allmän förenings- och avtalslagstiftning förefunnits, jämsides med lagstiftning till förebyggande av arbetsinställelser upptagit till legislativ reglering fackorganisationers och avtalsinstitutets rättsliga ställning eller i själva medlings- och skiljedomslagstiftningen inpassat bestämmelser härom, varförutan de speciella föreskrifterna om villkor för eller förbud mot arbetsnedläggelse med straffpåföljd måste bliva ineffektiva.

Om sålunda lagstiftning angående organisationers och avtals rättsliga ställning måste anses utgöra grundvalen för lagstiftningsåtgärder av den art, som nu ifrågasättes, inställer sig frågan, huruvida det kan anses påkallat eller lämpligt att nu ånyo upptaga berörda spörsmål i hela dess vidd till omprövning. Med hänsyn till riksdagens behandling av avtalslagstiftningen åren 1910 och 1911 samt särskilt till vad som förekom med avseende å det förut omförmälda av styrelsen år 1916 framlagda lagförslaget, vill det synas som om förutsättningar för ett dylikt omfattande lagstiftningsförsök icke föreligga.

Vid sådant förhållande synas ej heller utsikter förefinnas för genomförande på lagstiftningens väg av några allmänt verkande åtgärder emot användandet av avtalsstridiga eller samhällsvådliga blockader i arbetstvister. Det torde nämligen vara uppenbart, att lagstiftning i detta avseende icke kan genomföras fristående utan samband med en förenings- och avtalslagstiftning. Men även om sålunda motionen icke lärer giva anledning till lagstiftningsåtgärder, synas de i densamma anförda förhållanden vara av beskaffenhet att påkalla statsmakternas uppmärksamhet.

Det torde vara allmänt känt, att blockadvapnet under de senaste åren kommit att av vissa arbetargrupper tillämpas i sådan omfattning och under sådana former, att beteckningen »okynnesblockader», som motionären använder, i många fall kan anses vara fullt berättigad. Det torde emellertid även vara uppenbart, att det är just de senast förflutna årens exempellöst goda konjunkturer, som å båda sidor skapat förutsättningar för en vidsträckt användning av blockadvapnet, varvid givetvis jämväl fackorganisationernas styrka och monopol inom olika yrken i hög grad spelat in. Anmärkas må även, att användningen av dylika blockadåtgärder icke varit begränsad till enbart förhållandet mellan arbetsgivare och arbetare utan även förekommit å andra områden, där förutsättningar därför förefunnits. Men även om man sålunda torde kunna förvänta en förändring härvidlag, i den mån arbetsmarknaden återgår till mera normala förhållanden, synes en utredning rörande förekomsten av och anledningen till blockader vara av betydelse. De många fall av s. k. hemliga och okynnesblockader, stundom i samband med rena utpressningsförsök m. m., som förekommit, ge vid handen, att en utredning kan anses påkallad för att närmare belysa och giva allmänheten inblick i dessa förhållanden. En dylik utredning, som skulle bereda den allmänna opinionen tillfälle att bedöma, i vad mån blockaderna kunna betraktas såsom lojala eller illojala vapen i arbetsstriderna, skulle också sannolikt vara ägnad att i viss mån tjäna motionens syfte.

Även om, såsom nyss framhållits, förutsättningar icke för närvarande torde föreligga för den mera allmängiltiga avtals- och föreningsrättsliga reglering, utan vilken mera effektiva åtgärder för arbetsfredens tryggande icke synas möjliga att vidtaga, så låter det tänka sig, att en sådan lagstiftning skulle kunna genomföras med avseende å de ur samhällets synpunkt särskilt viktiga arbetsområden, på vilka flertalet av de föreliggande motionerna äro inriktade. Det må härvid erinras, att speciallagstiftningen rörande arbetsavtal icke är något för vår rätt främmande, utan att sådan sedan lång tid tillbaka äger bestånd inom några hithörande områden, nämligen inom sjöfarten och jordbruket ävensom statstjänsten.

Att icke desto mindre frågan om särskilda åtgärder beträffande jordbruket nu upptagits, beror väsentligen på det kända förhållandet, att hithörande lagstiftning, den s. k. tjänstehjonsstadgan, dels genom förändringar i den allmänna åskådningen alltmer blivit olämplig och kommit ur tillämpning, dels genom lagändringar förlorat i betydelse även där den tillämpas. Riksdagen har därför ock uttalat sig för att densamma måtte ersättas med en efter tidsförhållandena bättre avpassad avtalslagstiftning. Visserligen synes bland lantarbetarna den meningen vara förhärskande, att någon speciell lagstiftning för dessa icke bör förefinnas utan att här samma lösliga förhållanden böra vara gällande, som på arbetsmarknaden i allmänhet. Å andra sidan torde man dock ej förneka, att ett mera stadigvarande arbetsförhållande är av vikt för jordbruksproduktionens tryggande samt att detsamma även för arbetarna kan innebära vissa förmåner, särskilt till förebyggande av säsongarbetslöshet och andra för åtminstone de gifta jordbruksarbetarna kännbara olägenheter. Då vidare det faktiska missnöjet med tjänstehjonsstadgan varit väl förklarligt på grund av dennas otidsenliga innehåll, lärer det icke på förhand böra betecknas såsom utsiktslöst att skrida till en revision av densamma. I samband därmed skulle då lämpligen kunna upptagas frågan om förebyggandet av arbetsinställelser på ifrågavarande område.

Vad beträffar de i vissa motioner åsyftade företagen av särskilt allmänviktig

karaktär synas likartade synpunkter kunna göras gällande. Även för deras del skulle sålunda kunna övervägas, huruvida icke deras speciella betydelse — som beträffande flertalet av sådana företag redan givit anledning till koncessionslagstiftning — kunde motivera en särskild lagstiftning rörande personalens anställningsförhållanden. Ledning härvid skulle möjligen vara att hämta från vad som gäller för statstjänsten. Beträffande denna har socialstyrelsen i annat sammanhang — betänkande med förslag till lag angående förhandling mellan staten och dess tjänstemän, avgivet den 16 december 1920 — uttalat sig för önskvärdheten av att de gällande rättsliga bestämmelserna revideras och sammanföras i en särskild tjänstemannalag, varjämte styrelsen föreslagit vissa bestämmelser till beredande åt statstjänstemännen av en viss förhandlingsrätt rörande deras löne- och arbetsvillkor m. m.

I varje fall lärer det varken för de allmänviktiga enskilda företagens del eller för jordbruket bliva i längden gagneligt att under särskilt bindande former reglera anställningens art utan att på samma gång sörja för möjlighet till ett rättvist avvägande av löne- och arbetsvillkoren.

I detta ärendes slutliga behandling hava deltagit tillförordnade generaldirektören Huss, byråcheferna Bergsten och Molin, tillförordnade byråchefen Järte samt tillförordnade sekreteraren Ekblom.

Stockholm den 11 maj 1921.

GUNNAR HUSS.

Olle Ekblom.